

JUBILEA

Druhý život Erasma Kreuzingera (připomínka k 140. výročí úmrtí)

Magistrátní úředník, příležitostný básník, soukromý učitel, amatérský kronikář Opavy – tak Erasma Kreuzingera charakterizoval Milan Myška v biogramu, napsaném před více než dvaceti lety.¹ Dlouho podceňovaný, doceněný až Josefem Schwerdfegerem při reedici (1927) *Kroniky staré a nové doby Opavy*, knížky vydané německy s podtitulem *Opava a její znamenitosti* v roce 1862. Kreuzingerova životní data jsou dostatečně známa: narodil se v Jeseníku nad Odrou jako syn tamního tkalce Antona Kreuzingera a jeho choti Viktorie, dcery Jakoba Kachela; rodná matrika uvádí datum 25. květen 1807, což bylo ale spíše datum křtu.² Tři roky strávené na opavském gymnáziu (1823–1825) stačily jen na místo podúředníka na opavském magistrátu, jehož kariéru navíc osudově převalo podezření ze zpronevěry, které mu vyneslo pobyt ve věznici na Špilberku. Po propuštění se vrátil do Opavy, opatřovav si prostředky k živobytí psaním příležitostných veršů k rozličným významným událostem v životě zdejší měšťanské honorace. Všeobecně oblíben, byl zván do zdejších rodin, které mu poskytovaly stravu. Jak upozorňuje inzerát, nabádající ke koupi publikace (1866), *Kronika* zaujala císaře, jenž ji nechal zařadit do své soukromé knihovny.³ Kreuzinger tehdy bydlel v domě Johanna Beyera č. 230 na Ostrožné ulici v centru Opavy a při sčítání obyvatel je v kolonce povolání uvedeno, že pobíral chudinskou podporu (*Armenpfündner*).⁴ Jeho poslední bydliště bylo na Popské ulici č. 6. Zemřel neženat dne 13. dubna 1879 a o dva dny na to pohřben.⁵ Hrob na starém opavském hřbitově na dnešní ulici Hany Kvapilové zanikl počátkem třicátých let minulého století s likvidací celého pohřebiště.

Až se znatelným časovým odstupem započal Kreuzingerův *druhý život*, ten, pro nějž je připomínán i dnes: čím více se jeho doba vzdalovala a čím více se pod náporu modernizace měnilo městské prostředí a erodovaly tradiční mezilidské vztahy ovládající patriarchální společnost, tím více se vynořovalo Kreuzingerovo jméno a jeho *Kronika* jako svědek starých časů. Na konci 19. století o Kreuzingera projevil zájem opavské noviny, když tu a tam připomínaly pamětihodnosti města, a přitom odkazovaly na příslušné pasáže jeho knížky, například na jeho poznámku o náhrobku s latinským nápisem v maltézském kostele svatých Janů.⁶ Mezi články nalezneme takové, jež jsou podepsány šifrou Bn., za nimiž tušíme redaktora novin Ernsta Baumanna (1842–1902), známého svými historicko-vlastivědnými zájmy.⁷ Ten ještě Kreuzingera zažil. A byl to Baumann – vrstevník Vincence Praska

1 Po roce 1945 se Kreuzingerovi dostalo připomenutí ze strany sudetských Němců, viz Friedrich LÖFFLER, *Troppauer biographische Notizen* III, *Troppauer Heimatchronik* č. 137, červen 1961, s. 130, z české strany heslovitě a s neúplným datem narození Viktor FICEK, *Biografický slovník širšího Ostravska* 1, Opava 1972, s. 60; podrobněji až Milan MYŠKA, *Kreuzinger, Erasmus*, *Biografický slovník Slezska a severní Moravy* 9, Ostrava 1997, s. 62.

2 ZA v Opavě, sbírka matrik, sign. NJ–V–3, fol. 95, matrika rodná Jeseník nad Odrou.

3 *Anzeigerblatt*, *Troppauer Zeitung* 101/31, 9. 2. 1866, s. 4.

4 SOKA Opava, Okresní úřad Opava, inv. č. 1072.

5 ZA v Opavě, sbírka matrik sign. Op–I–34, fol. 409, matrika úmrtní Opava – Panna Marie.

6 *Die Johanneskirche*, *Troppauer Zeitung* 100/172, 30. 7. 1885, s. 4.

7 (šifra) Bn. [Ernst BAUMANN]: *Das Troppauer Rathaus*, *Troppauer Zeitung* 103/156, 8. 7. 1888, s. 5.

Obr. 1. Erasmus Kreuzinger, SZM, fotopracoviště, A14.09. Foto: anonym.

a Gottlieba Kürschnera – jehož lze považovat za pomyslného pokračovatele Kreuzingerovy vlastivědné činnosti zaměřené na Opavu; byl to patrně on, tentokrát skrytý za šifrou –n., jenž Kreuzingerovi věnoval esejisticky laděnou vzpomínku, napsanou sedm let po Kreuzingerově smrti. Text začíná náhodným setkáním se svazkem vídeňského časopisu *Der oesterreichische Zuschauer*, jenž vycházel s podtitulem Časopis pro literaturu, umění a duchovní život od poloviny třicátých do poloviny padesátých let 19. století. Listováním v periodiku a pátráním po jménech autorů příspěvků pisatel narazil na poetický text *Východ slunce*.⁸ Baumannovi se tak Kreuzinger připomněl jako člověk nevšedního literárního talentu, člověk, jemuž životní strážně talent nedovolily rozvinout. Baumann ocenil Kreuzingerův hluboký patriotismus a jistou v dobrém smyslu slova naivitu, jež z něj činí doslova *dítě své doby* – bezproblémového předbřeznového Rakouska.⁹ Na počátku 20. století nalezneme ještě jedno jméno mezi zájemci o dějiny Opavy, které v souvislosti s Kreuzingerovým druhým životem nutno připomenout: historika a středoškolského profesora Karla Knaflitsche, který jméno autora opavské *Kroniky*

⁸ Ve skutečnosti jde o několik textů různých autorů na dané téma, Kreuzingerův text viz Erasmus KREUZINGER, *Sonneaufgang*, *Der oesterreichische Zuschauer* 1837/111, 15. 9. 1837, s. 1122.

⁹ (šifra) –n. [Ernst BAUMANN]: *Erasmus Kreuzinger, der Troppauer Chronist*, *Troppauer Zeitung* 101/282, 8. 12. 1886, s. 3–4.

Zum Vermählungsfeiern
des Fräuleins
Flora Baumgartner
mit Herrn
Franz Nossek

am 5. August 1868 als Gönnerin aller
Gütergenußpflicht, ymmerwacht vom yv.
wofür ich mich freuen im Stande bin
Erasmus Kreuzinger.

Ja bei diesem Hochzeitstische
wonne ich mich dem Feiern?
Und dem Glückseligkeit vom Feiern
Und dem Gatten im Ehestand bringst?
Bringst mir doch bei vortrefflichen
Loben, Fröhlichkeit, Ruhe u. Wein!
Viel Glückseligkeit gut zu machen,
Nimmst in dem Gatten mit mir.
Nicht, was ein Brautpaar besorgen,
Voll des Lohntes gefüllt sein;
Sondern solches Gatten zu Gatten
Gefahren wie ein Glückseligkeit.
Ewiges Glück! wachen Lichten
Den zu feiern sei auch Pflicht,

Obr. 2. Báseň Erasma Kreuzingera napsaná při příležitosti
sňatku Franze Nosseka a Flory Baumgarten, 1868,
Státní okresní archiv Opava. Foto: autor.

připomněl v souvislosti s tématem, jemuž se systematicky věnoval – Opavským kongresem (1820).¹⁰

V meziválečné době si Kreuzingera připomněli v nedalekém Krnově, aby s kritickým odstupem zrekapitulovali zprávy, jež o městě zachytil;¹¹ jindy se Kreuzingerovo jméno vynořuje v souvislosti s jistou kuriózností života minulých staletí,¹² avšak tím, jenž na Kreuzingera vědomě a tvořivě navázal, byl až středoškolský profesor Josef Schwerdfeger (1867–1931), jenž se v Opavě doslova mihнул na přelomu století, byv profesorem na německém gymnáziu (1897–1903). Ačkoliv podstatnou část života prožil ve Vídni, na penzi se do slezského města, jež bylo městem jeho pedagogických začátků, vrátil, aby texty v soudobých novinách a časopisech připomínal jeho zajímavou minulost. Některé z textů shrnul do knížky *Troppauer Erinnerungen*, v níž nemohlo Kreuzingerovo jméno chybět.¹³ A byl to Schwerdfeger, jenž zrekonstruoval Kreuzingerův život, přiblíživ jej v reedici *Opavské kroniky* (1927). Z tohoto zdroje pak čerpali všichni ostatní, včetně pořadatelů českého vydání publikace.¹⁴ V meziválečné době nesla nynější Heydukova ulice Kreuzingerovo jméno, které ještě v roce 1940 tehdejší vlastivědný spisovatel Otto Wenzelides zařadil do pomyslného Pantheonu žáků a absolventů opavského německého gymnázia.¹⁵

Leckdo připomínal, že Kreuzingerova knížka o Opavě není spolehlivým zdrojem historických informací, například co se týče nejstarších počátků města. To však věděl již Gottlieb Biermann před téměř sto padesáti lety¹⁶ a tuto skutečnost přiznal i Ernst Baumann. Ale ve spolehlivosti, v pravdivosti – ve smyslu *kritičnosti* coby atributu moderní historiografie – význam jeho práce netkvěl a ani netkví. Vystupuje jako jedinečný *pramen*, spolehlivě odhalující *milieu* města v časech Kreuzingerovy generace, vypovídající o představách a hodnotových preferencích Opavanů ve druhé třetině 19. století. Baumann hovořil o Kreuzingerovi jako o člověku doby předbřeznové; jinde lze nalézt připomínku, že mezi Kreuzingerem a Faustinem Ensem – myšleno jeho dílo *Das Oppaland* – tkví nápadná souvislost. Ale zdá se, že jde o zjednodušení. Kreuzinger vydal knížku na prahu liberální éry, v časech emancipace municipalit, na počátku formování nových městských elit a utváření jejich identity. Takto chápeme koncept městského muzea; takto musíme chápat také Kreuzingerovo pojednání o Opavě jako svého druhu anticipaci takové speciální veřejné sbírky městských pamětihodností. Detailní srovnání prací Ensovy a Kreuzingerovy by jistě bylo velmi užitečné, byť Kreuzinger neinklinoval k *biedermeierovské* malebnosti tak, jak byla vlastní senzualně založenému Ensovi. Ale ještě zajímavější by bylo srovnání Kreuzingerova psaní – a *strategie* psaní – s tištěnými pracemi, jež náležejí liberální éře, například s topografickým přehledem Vévodství Slezského

10 Karl KNAFLITSCH, *Das Troppauer Theater zur Zeit des Kongresses (1820)*, Wiener Zeitung 1913/64, 16. 3. 1913, s. 3; TÝŽ, *Lokalgeschichtliches zum Troppauer Kongress 1820*, Zeitschrift für Geschichte und Kulturgeschichte Oesterreichisch-Schlesiens 7, 1912, s. 262.

11 *Was Erasmus Kreuzinger i. J. 1862 von Jägerndorf zu berichten weiß*, Jägerndorfer Ländchen 10/12, 1936, s. 114–116.

12 Robert SCHMOLIK, *Religionstrukturen*, Licht über Land 8/3, 1930, s. 1.

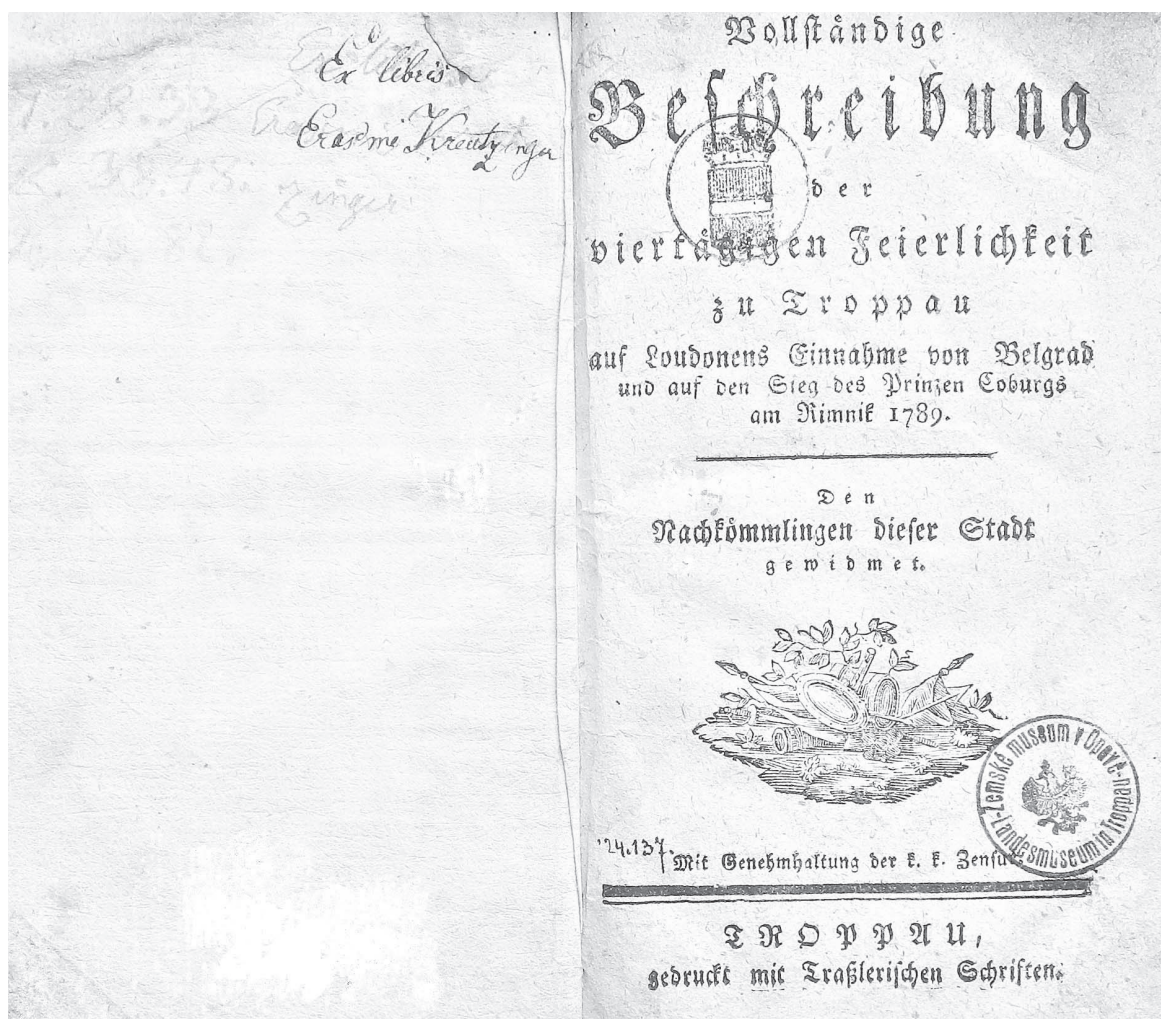
13 Maria STONA, *Troppauer Erinnerungen. Von Dr. Josef Schwerdfeger*, Neue Freie Presse 1923/21123, 1. 7. 1923, s. 26.

14 Erasmus KREUZINGER, *Opavská kronika staré i nové doby aneb Opava a její pozoruhodnosti. Příručka pro obyvatelstvo se situačním plánem města Opavy*, Opava 2002, překlad Vilém Plaček, redakční spolupráce Magda Plačková.

15 Otto WENZELIDES, *Bedeutende Schüler des Troppauer Gymnasiums*, Deutsche Post 155/80, 21. 3. 1940, s. 5.

16 Gottlieb BIERMANN, *Verfassungsgeschichte der Stadt Troppau bis 1614*, in: Jahresberichte des k. k. evangelischen Gymnasiums, Teschen 1872, s. 1.

Obr. 3. Rukopis Erasma Kreuzingera na titulním listu
Vollständige Beschreibung der viertätigen Feierlichkeit zu Troppau auf Loudonens
Einnahme von Belgard..., Troppau 1789,
SZM, knihovna, sign. St-A-429. Foto autor.

od učitele hlavní školy Antona Madlého (1858). Historiografickým protějškem těchto přesných hospodářských přehledů a statistik je linie kritického dějepisceví, v rakouském Slezsku reprezentovaná triádou jmen Tiller – Kopetzky – Kürschner. Ti se zaměřili na verifikaci parciálních zpráv – a dějinný celek neřešili, vlastně je ani nezajímali. Kreuzingerovu metodickou „nedokonalost“, spočívající v kaleidoskopičnosti textu, jenž má význam svým asociativním potenciálem evokovat obraz města minulých epoch, docenila až mladší, modernistická generace historiků, publicistů a intelektuálů obecně.

Co říci k Erasmu Kreuzingerovi závěrem? Na tuto pozoruhodnou osobnost se dodnes dochovalo několik památek – a nutno říci, že je to víc, než kolik jich připomíná jiné Opavany jeho generace. Je to fotografie dokumentující jeho podobu [obr. 1]. Ve Státním okresním archivu v Opavě je uchován rukopis jedné z Kreuzingeroých příležitostných básní

[obr. 2].¹⁷ A v knihovně Slezského zemského muzea je uložen opavský tisk z konce 18. století,¹⁸ jenž má na titulním listu vepsáno *ex libris Erasmus Kreuzinger* [obr. 3] – známe tedy autorův rukopis. Knížka nám nepřímou připomíná fakt, že její někdejší majitel sbíral různé literární, resp. písemné památky na opavskou minulost, anticipovav úlohu městských a regionálních paměťových institucí, jak se utvářely až mnohem později, na přelomu 19. a 20. století.

Pavel Šopák

Jan Rohel a jeho Desatero

(k 110. výročí narození)

V roce 2019 uplynulo 110 let od narození a 30 let od úmrtí Jana Rohla. Rodák z Pustkovce během osmdesáti let života vystřídal řadu působišť a několik profesí. Po absolutoriu Učitelského ústavu v Opavě roku 1928 nastoupil jako devatenáctiletý na tehdy nově otevřenou Jubilejní školu v Karviné. Zde působil až do svého nuceného odchodu na podzim 1938, po obsazení Těšínska polskou armádou. V následujícím roce získal aprobaci pro měšťanské školy a vyučoval v různých lokalitách na Frýdecku. V poválečných letech patřil k zakládajícím postavám Slezského studijního ústavu v Opavě, kde získal pozici tajemníka a redaktora časopisu *Radostná země*. Ve stejné době vstoupil do Syndikátu československých spisovatelů a Sdružení umělců slezských a začal studovat Pedagogickou fakultu Masarykovy univerzity v Brně.

Počátkem 50. let SSÚ opustil a vrátil se k učitelství. V roce 1954 se stal ředitelem Krajské lidové knihovny v Ostravě, od roku 1961 pak vedl kroniku Vítkovických železáren Klementa Gottwalda. Kronikářské práci se pak věnoval až do počátku 70. let, mimo jiné z pozice člena odborné komise při Institutu pro dějiny odborů v Praze.

Přehled postů a funkcí však nemůže plně vystihnout člověka, pochopit motivy a inspirační zdroje jeho činnosti. Sám Rohel poskytl badatelům vhléd „za oponu“ prostřednictvím svých nepublikovaných vzpomínek, které sepsal ve druhé polovině 80. let jako penzista. Dosud nepublikovaný text, nazvaný *Desatero mého života*, Rohla přibližuje jako citlivého a vnímavého člověka, silně empatického k okolí. Člověka, překonávajícího jistý ostych a obavy, plynoucí jednak z dlouhodobě chatrného zdraví, jednak z neutěšených sociálních poměrů.

Ačkoliv se Rohel netajil jistou hrdostí na svůj původ z prosté venkovské „doškovice“, počátky jeho učitelské kariéry provázela hmotná nouze spjatá s nutností finančně podporovat matku a sourozence. Snad i vlastní zkušenost podnítila Rohlův intenzivní zájem o sociální problematiku, který se zintenzivnil po jeho nástupu na karvinskou školu koncem 20. let. V prostředí geograficky blízkém, leč průmyslovým a multietnickým charakterem dosti odlišným od rodného kraje, se mladý učitel brzy zapojil do veřejného života. Angažoval

17 Státní okresní archiv Opava, sbírka dokumentačního materiálu, nezpracovaný fond. – Báseň napsaná při příležitosti sňatku Franze Nosseka, pracovníka slezské zemské pokladny a syna majitele tabákové továrny Franze Nosseka st., s Florou, dcerou sklenáře Kašpara Baumgartena, dne 5. srpna 1868 v kostele Nanebevzetí Panny Marie v Opavě viz ZA v Opavě, sbírka matrik, sign. Op-I-32, fol. 28.

18 SZM, knihovna, sign. St-A-429, *Vollständige Beschreibung der viertätigen Feierlichkeit zu Troppau auf Loudonens Einnahme von Belgard...*, Troppau, Trassler 1789.

se jako ochotník, knihovník a v neposlední řadě řečník na pohřbech. S kolegy organizoval dobročinné sbírky.

Četba Bezruče, Wolkra a dalších autorů spolu s neutěšenou realitou hornických kolonií podněcovala Rohlův soucit s chudými a nemajetnými. Jeho sociální citění v sobě snoubilo křesťanskou lásku k bližnímu s umírněnou formou politického socialismu. V roce 1929 před parlamentními volbami s kolegy hrdě a provokativně nosil odznaky pařížské Komuny a nechával si z Moskvy posílat komunistický tisk, zároveň se ale přátelil s duchovními a své texty prokládal odkazy na náboženskou symboliku. Nesouhlasil se štěpením proudů uvnitř křesťanství, jež po pádu ideologie „austrokatolicismu“ sílilo: „Když na ty debaty vzpomínám, marně se snažím potlačit dotěrnou představu, jak jednou vykročí na cestu světem obměna Marxova hesla: Křesťané všech zemí – spojte se!“

Jako mnozí pedagogové jeho generace, i Rohel se vyznačoval širokou škálou zájmů a aktivit. Věnoval se hudbě, jež mu zároveň zajišťovala vedlejší zdroj obživy, stejně jako malování. Některé z jeho kreseb ocenil i Valentin Držkovic, v té době již uznávaný malíř. Počátkem 30. let však Rohel začal stále silněji inklinovat k oblasti, jež se pro jeho pozdější kariéru stala charakteristickou – ke sběru hornického folkloru. Svou činností předznamenal pozdější výzkumy poválečných etnografů. První statě o životě havířů vycházely v rozličných časopisech a formou rozhlasových pořadů. Mnohé poznámky a zápisky byly bohužel ztraceny na podzim 1938. Tedy se Rohel evakuoval z Těšínska až mezi posledními státními zaměstnanci, jelikož chtěl do poslední chvíle vést karvinskou knihovnu.

Po nacistické okupaci se zapojil do domácího odboje. Spolupracoval mimo jiné s MUDr. Jaroslavem Míčkem, zastřeleným gestapem v březnu 1945. O Rohlově povaze, bouřící se proti jakékoliv nespravedlnosti, svědčí epizoda z jara 1945, kdy napsal osobní dopis sovětskému velvyslanci protestující proti odvlékání československých občanů orgány NKVD.

Přechod do SSÚ v roce 1946 Rohlovi poskytl zázemí pro systematickou badatelskou a organizační práci. Zároveň jej však konfrontoval s realitou poválečného zápasu „o koryta“, kdy se příslušníci mladší a střední generace slezských a ostravských intelektuálů a umělců, jež před válkou spojovalo sociální citění a určitý odboj proti tehdejšímu „mainstreamu“, dostávali do konfliktů mezi sebou, i s nastupující totalitou. K těm, kteří kvapně převlékali kabáty, se Rohel stavěl s jistým pochopením, ale přesto rezervovaně. Nepatřil k lidem, kteří by rázem ztratili předválečné hodnoty. Po jednom z jeho veřejných vystoupení krátce po válce se mu dostalo charakteristického hodnocení: „Jsi výborný řečník, však jsi slyšel potlesk. Ale hodně jsi citoval Masaryka, málo Lenina. Napříště to musíš udělat naopak, aby naši přátelé nemohli tvého projevu využít ve svůj prospěch. A na závěr nezapomínej k pozdravu zvednout pěst, aby lidé věděli, že jsi komunist!“ Ostatně o dvě dekády později, v roce 1969, Rohel patřil ke členům nakrátko obnovené Matice slezské.

Ani po odchodu z SSÚ Rohel nerezignoval na badatelskou a popularizační práci, naopak intenzita jeho publikační činnosti rostla. Období 40. – 60. let nesporně přálo národopisu, jenž se vedle studia tradičního života na vesnici stále více zaměřoval také na prostředí horníků a pracovníků průmyslu. Od většiny souputníků-etnografů a folkloristů Rohla odlišoval jednak jeho svébytný popularizační a beletrizující sloh (sám se považoval spíše za spisovatele, než vlastivědce), jednak jeho četné kontakty s uměleckým světem. Ne náhodou jeho Říkadla z uhlí (1946) ilustroval Vilém Wünsche.

Kromě folkloru Rohel sbíral a dokumentoval také obecnější vzpomínky pamětníků. Do pozdních let života spolupracoval s ostravským městským archivem, Muzeem revolučních bojů a osvobození v Ostravě a řadou dalších institucí. Jeho obsáhlá a dosud nezpracovaná

pozůstalost je v současnosti uložena dílem v Archivu města Ostravy, dílem ve Slezském zemském muzeu v Opavě.

Ve svých vzpomínkách Rohel vylíčil scénérii, již vídal v počátcích svého učitelského působení na Karvinsku: „Nedaleko moderního kolosu Barbory stála chaloupka – před ní sroubená studna, za ní nakloněná stará jabloň, okolo políčko jako dlaň. Ta chaloupka a pět set kroků dále šachta, to je obraz osudů slezské dědiny – nyní hornického města ve spárech dvou těžířstev!“ Tento výjev můžeme zároveň použít jako parafrázi Rohlova příběhu. Příběhu „self-made mana“ ze slezské doškovice, který strávil poslední léta života v ostravském paneláku a na beskydské chatě. Příběhu muže, který zažil – a ve svém díle barvitě popsal – rapidní proměnu společnosti, již přineslo turbulentní 20. století.

Ondřej Kolář

Jiří Štefanides – životní jubileum

Divadelní historik, kritik a vysokoškolský pedagog Jiří Štefanides dovršil v posledním květnovém dni významné životní jubileum a to je skvělá příležitost k malé rekapitulaci.

Narodil se v roce 1949 v podhůří Orlických hor ve Vamberku, kde se jako mnohé jiné děti v tomto věku poprvé setkal s divadlem prostřednictvím tajuplného světa loutek. Později coby žák základní školy působil v místním ochotnickém souboru Zdobničan, nesoucí název podle zdejší protékající řeky. Možná právě tato první setkání s divadlem ovlivnila i jeho pozdější zájem o literaturu a výtvarné umění přesto, že ve Dvoře Králové absolvoval střední průmyslovou školu textilní. Jeho humanitní zaměření jej nakonec přece jen přivedlo na filozofickou fakultu olomoucké univerzity do nově otevřeného uměnovědného oboru, který začal studovat na podzim 1968. Oborová specializace na literaturu, divadlo a film stále více směřovala i prostřednictvím pedagoga, divadelního kritika a historika Jiřího Stýskala k dějinám divadla a k jejím pramenům. Již diplomová práce Jiřího Štefanidese se zaměřením na představení českých divadelních společností v Olomouci do roku 1900 byla jistým předznamenáním jeho pozdějšího celoživotního zájmu o české kočovné společnosti.

Po promoci v roce 1973 nastoupil do krajského nakladatelství Profil v Ostravě. Původně plánoval jen krátké zastavení v tomto průmyslovém městě, ale nakonec se doba zde strávená protáhla na téměř dvacet let. Práce odborného redaktora v nakladatelství mu přinášela mnoho nových a různorodých podnětů. Navíc byl Jiří Štefanides zařazen do skupiny zahrnující oblast umění, která se soustředila na vydávané knihy tematicky zaměřené na divadlo, hudbu, výtvarné umění a fotografii. V osmdesátých letech jej tak najdeme v tiráži odpovědného redaktora u publikací i s výsostně divadelní tematikou, když například redigoval práce tehdejšího dramaturga opavské činohry Miloše Zbavitele věnované osobnosti herce, režiséra a divadelního ředitele Jiřího Myrona a následně i dalším hercům činohry Národního divadla moravskoslezského z meziválečné éry. Také jednu z posledních knih z roku 1990, před zrušením nakladatelství Profil, divadelní kritičky a historičky rozhlasu Aleny Štěrbové vztahující se k činohernímu divadlu v Olomouci Jiří Štefanides redigoval a doplnil úvodním slovem.

Během svého ostravského působení začal psát také divadelní kritiky a této činnosti se věnoval přibližně deset let. V druhé polovině osmdesátých let se stal členem tehdejšího krajského poradního sboru pro amatérské divadlo. Jeho členové byli zastoupeni v porotách

okresních a krajských přehlídek tehdejšího Severomoravského kraje, včetně mezikrajské přehlídky v Karlovině.

V letech 1992–1994 vedl divadelní pracoviště Slezského zemského muzea v Opavě, připravil jeho koncepci a soustředil se na dějiny českého divadla ve Slezsku očima divadelních historiků s ohledem na tehdejší stav v oblasti bádání. Své závěry a úvahy shrnul ve studii pod názvem *Co víme o dějinách divadla ve Slezsku?*

Počátkem roku 1990 byla obnovena uměnovědná studia pod vedením Jiřího Stýskala na Univerzitě Palackého v Olomouci, který oslovil pro pedagogickou práci dřívější absolventy, mezi nimiž byl i Jiří Štefanides. Jeho první přednášky byly tematicky zaměřené na oblast, která mu byla nejbližší – české divadlo do konce 19. století, později rozšířené do roku 1945. Následovala divadelně kritická praktika a semináře, v kterých studenty připravoval nejen teoreticky, ale i prakticky se orientovat v oboru.

Po jistém váhání mezi muzejní a univerzitní prací zvítězilo rozhodnutí věnovat se plně akademické činnosti. Přesun do hanácké metropole sebou nesl další velký závazek, neboť v září 1994 se stal Jiří Štefanides vedoucím katedry, kterou vedl do roku 2002 a následně ještě v letech 2006–2014. Zaměření katedry a její divadelní větve se orientovalo na výzkum dějin divadla na Moravě a ve Slezsku. Tato volba nejen že prohloubila poznání o divadelním dění v této specifické lokalitě, ale i po letech je stále zdrojem dalších nových neprobádaných témat a přináší nadále celou řadu výzkumných otázek do budoucna. Zvolená specializace se ukázala velmi nosnou, neboť ani po letech se dané téma ve své bohatosti v územně vymezeném teritoriu nevyčerpalo.

Povědomí o muzejní práci a zejména vědomí důležitosti zachování primárních, ale i sekundárních pramenů důležitých pro divadelní bádání jej vedlo v roce 1995 k založení Dokumentačního centra dramatických umění, které se stalo významnou součástí katedry. Práce s prameny byla zahrnuta i do výuky, kdy se studenti seznamovali s nejrůznějšími artefakty spojenými s divadlem a jeho provozem. Získaný materiál se stal zdrojem studijních praktických ukázek v jeho zpracování a interpretaci divadelních pramenů. Z těchto projektů vznikly inventáře či publikace věnované osobnostem, na kterých se autorsky či odborně Jiří Štefanides také podílel.

Katedra pod jeho vedením připravovala studenty nejen z hlediska teoretické odbornosti, ale i zapojením do divadelní praxe prostřednictvím exkurzí na přehlídky v Českém Těšíně, Zlíně, Brně nebo Ostravě, kde se na festivalu činoherních divadel Ost-ra-var studenti podíleli na redakční práci festivalového zpravodaje nebo později tvořili videozpravodaj z dění uplynulých přehlídkových dní. Po léta Jiří Štefanides také moderoval diskusní semináře a rozpravy právě na ostravském festivalu. Podpora katedry a jeho pedagogů vedla prostřednictvím předmětu divadelní praktikum k dalším aktivitám v tvorbě vlastních představení. I Jiří Štefanides patří mezi ty, kdož podporuje studenty nejen v teoretické přípravě na obor, ale zároveň v praktických záležitostech, ať už se jednalo o vlastní divadelní představení či happening.

Koncem devadesátých let se řešila prostorová otázka uměnovědných kateder filozofické fakulty a následně vyvstala možnost renovace objektu bývalého jezuitského konviktu, dnešního Uměleckého centra. V prvních fázích nebyl do projektu zahrnut divadelní ani filmový sál. Na jejich prosazení a realizaci měl velkou zásluhu tehdejší vedoucí Katedry divadelních, filmových a mediálních studií Jiří Štefanides.

V nově otevřeném konviktu inicioval se svými spolupracovníky na katedře pořádání divadelních konferencí v Olomouci. První mezinárodní konference v roce 2003 pod názvem

O divadle na Moravě a ve Slezsku II odkazovala k setkání divadelních historiků z roku 1971, které se rovněž konalo v Olomouci. Inspirativní přátelská setkávání, která na fakultě proběhla (konference s označením VI se uskutečnila v roce 2013) prohloubila kontakty mezi teatrology, bilancovala dosavadní bádání o divadle a především prezentovala nové výsledky výzkumu nebo představovala připravované projekty. Přinášela pravidelnou informovanost v oboru a řada příspěvků ve vydávaných sbornících zahrnuje i dnes po letech mnoho aktuálních otázek v bádání o divadle na Moravě a ve Slezsku.

Ve svém výzkumu zůstal i Jiří Štefanides věrný tomuto územnímu vymezení. V habilitační práci pod názvem *Kontinuita divadla (Olomouc 1996)* se zabýval dějinami českého divadla na Moravě a ve Slezsku v letech 1860–1918. S touto prací souvisela také historie ostravského divadelnictví, která je mu velmi blízká. Zároveň si velmi intenzivně uvědomuje multikulturní charakter regionu Moravy a Slezska a tomuto fenoménu věnoval několik svých studií. Počáteční zájem převážně zaměřený na výzkum českého divadla se vlivem dalšího bádání přesunul ke zkoumání dějin německojazyčného divadla v témže regionu. Jeho trvalá snaha o bližší poznání této problematiky vyústila ve spolupráci s Moravským zemským muzeem v Brně prostřednictvím Margity Havlíčkové a se Slezským zemským muzeem, kde mi bylo ctí se na tomto projektu podílet. Výzkumný úkol pod názvem *Identifikace německojazyčných městských divadel na Moravě a ve Slezsku* byl v letech 2006–2008 podpořen Grantovou agenturou České republiky. Zmíněný projekt otevřel cestu k dalšímu bádání a úkolům v této dosud neznámé oblasti výzkumu.

Publikační činnost Jiřího Štefanidese zahrnuje úctyhodný počet článků, později odborných studií uveřejněných ve sbornících, odborných a vědeckých časopisech až po samostatné monografie. Z významných odborných knih uveďme alespoň *České divadlo v Moravské Ostravě 1908–1919* (2000), *Carl König v Olomouci / in Olmütz [1856–1868]* (2009), nebo kolektivní práce, na nichž se výrazně podílel, *Kalendárium dějin divadla v Olomouci [od roku 1479]* (2008), třídílnou publikaci *Německojazyčné divadlo na Moravě a ve Slezsku / Deutschsprachiges Theater in Mähren und Schlesien* (2011, 2013, 2014) aj.

S jeho bohatými aktivitami souvisí řada členství v odborných společnostech a ve vědeckých radách. Přivítal vznik Teatrologické společnosti a je jejím členem od jejího ustavení v roce 1997, kdy byl také členem výboru. Působí ve Vědecké radě Filozofické fakulty Univerzity Palackého, byl členem Umělecké rady JAMU Brno (1999–2010) nebo v Radě ředitele České televize – ostravského studia (2003–2007) apod. Zároveň je zastoupen v redakčních radách různých odborných časopisů.

K životnímu jubileu panu docentu Jiřímu Štefanidesovi přejeme do následujících let hodně zdraví, elánu a mnoho úspěchů v jeho další vědecké činnosti.

Sylva Pracná

